# TARBIYA FANINI: O‘QITISHDA PEDAGOGIK MAHORAT VA SHAXSIY NAMUNANING AHAMIYATI

*Guliston davlat pedagogika instituti*
*“Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi” yo‘nalishi*
*3-bosqich talabasi*
***Saitqulova Hamida, Usmonova Umida***

**Annotatsiya.** Maqolada Tarbiya fanini o‘qitishda pedagogik mahorat va o‘qituvchining shaxsiy namunasi, ularning o‘quvchilar ma’naviy-axloqiy kamolotiga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, ta’lim-tarbiya samaradorligini oshirishda o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi va shaxsiy fazilatlarining ahamiyati tahlil qilingan.

**Kalit so‘zlar:** Tarbiya fani, pedagogik mahorat, shaxsiy namuna, ma’naviyaxloqiy tarbiya, kasbiy kompetensiya

**Аннотация.** В статье рассматриваются педагогическое мастерство и личный пример учителя в преподавании предмета «Воспитание», а также их влияние на духовно-нравственное развитие учащихся. Анализируется значение профессиональной компетентности и личных качеств педагога в повышении.

**Ключевые слова:** предмет «Воспитание», педагогическое мастерство, личный пример, нравственное воспитание, профессиональная.

**Abstract.** This article examines the role of pedagogical excellence and teachers’ personal example in teaching Education and their influence on students’ moral development. It highlights the importance of professional competence and teachers’ personal qualities in improving the effectiveness.

**Keywords:** Education, pedagogical excellence, personal example, moral education, professional competence.

## KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv davrida yosh avlodni ma’naviy yetuk, axloqan barkamol, mustaqil fikrlaydigan va ijtimoiy mas’uliyatli shaxs sifatida tarbiyalash

ta’lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda Tarbiya fanining o‘rni alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur fanni samarali o‘qitish esa, avvalo, o‘qituvchining pedagogik mahorati, kasbiy kompetensiyasi va shaxsiy namunasiga bevosita bog‘liq.

O‘qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o‘quvchilarning dunyoqarashi, xulqatvori va ma’naviy qadriyatlari shakllanishiga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim tarbiyaviy subyektdir. Uning odobi, muomala madaniyati, adolatli munosabati va kasbiy mas’uliyati o‘quvchilar uchun amaliy namuna vazifasini bajaradi. Shu sababli Tarbiya fanini o‘qitishda nazariy bilimlarni hayotiy tajriba va shaxsiy namuna bilan uyg‘unlashtirish muhim pedagogik talab hisoblanadi.

Mavzuning dolzarbligi Tarbiya fanini o‘qitish samaradorligini oshirish, pedagogik mahoratning tarbiyaviy imkoniyatlarini aniqlash hamda o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari orqali o‘quvchilarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish zarurati bilan belgilanadi.

Maqolaning maqsadi Tarbiya fanini o‘qitishda pedagogik mahorat va shaxsiy namunaning ahamiyatini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilish hamda ta’lim-tarbiya samaradorligini oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

## ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Tarbiya fanini o‘qitishda pedagogik mahorat va shaxsiy namunaning ahamiyatini o‘rganish pedagogika fanining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu masalaning nazariy asoslari milliy pedagogik meros va zamonaviy ilmiy yondashuvlarda o‘z aksini topgan. Abdulla Avloniy o‘zining “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida axloqiy tarbiya, inson kamoloti va muallim mas’uliyati masalalariga alohida e’tibor qaratgan. Uning qarashlari o‘qituvchining bilim va odob-axloqi yosh avlod tarbiyasida muhim o‘rin tutishini anglashga yordam beradi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda ham o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi, pedagogik muloqoti va darsni samarali tashkil etish qobiliyati ta’lim-tarbiya jarayonining muhim omillari sifatida talqin qilinadi. Jumladan, “Tarbiya” fanini o‘qitishning innovatsion yondashuvlariga bag‘ishlangan tadqiqotlarda interfaol metodlar,

zamonaviy pedagogik texnologiyalar va milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish masalalari yoritilgan. Mavjud ilmiy qarashlarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, Tarbiya fanini samarali o‘qitish faqat nazariy bilimlarni yetkazish bilan cheklanmaydi. Unda o‘qituvchining shaxsiy fazilatlari, pedagogik mahorati va kundalik xulq-atvori ham muhim ahamiyatga ega. Shu bois pedagogik mahorat va shaxsiy namunaning o‘zaro bog‘liqligini o‘rganish mazkur tadqiqotning asosiy yo‘nalishini tashkil etadi. Mazkur tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo‘naltirilgan, kompetensiyaviy va tizimli yondashuvlar tashkil etadi. Ushbu yondashuvlar Tarbiya fanini o‘qitishda pedagogik mahorat va shaxsiy namunaning o‘quvchi shaxsini rivojlantirish bilan bog‘liqligini izchil tahlil qilish imkonini beradi. Tadqiqot jarayonida quyidagi ilmiy metodlardan foydalanish nazarda tutiladi: Nazariy tahlil metodi — pedagogik mahorat, shaxsiy namuna va ma’naviy-axloqiy tarbiyaga oid ilmiy adabiyotlar hamda metodik manbalarni o‘rganish uchun qo‘llanadi.

Qiyosiy tahlil metodi — an’anaviy tarbiyaviy yondashuvlar bilan zamonaviy pedagogik usullarni taqqoslash va ularning o‘ziga xos jihatlarini aniqlashga xizmat qiladi.

Tizimli yondashuv — o‘qituvchining kasbiy bilimlari, muloqot madaniyati, axloqiy fazilatlari va tarbiyaviy faoliyatini o‘zaro bog‘liq omillar sifatida o‘rganishga imkon beradi.

Umumlashtirish metodi — o‘rganilgan nazariy qarashlar asosida xulosalar chiqarish va Tarbiya fanini o‘qitish samaradorligini oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqishda qo‘llanadi. Mazkur metodlar mavzuni nazariy jihatdan asoslash, pedagogik mahorat va shaxsiy namunaning tarbiyaviy imkoniyatlarini ochib berish hamda ilmiy xulosalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

**MUHOKAMA VA NATIJALAR**

Tarbiya fanini o‘qitishda pedagogik mahorat va shaxsiy namunaning ahamiyati o‘quvchilarda ma’naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirish bilan uzviy bog‘liq. Mazkur jarayonni samarali tashkil etish uchun o‘qituvchi nafaqat nazariy bilimlarga ega bo‘lishi, balki o‘z faoliyati, muomalasi va xulq-atvori bilan o‘quvchilarga ijobiy namuna ko‘rsatishi lozim. Amerikalik psixolog Albert Banduraning ijtimoiy o‘rganish nazariyasiga ko‘ra,

insonlar boshqa kishilarning xatti-harakatlarini kuzatish va ularning natijalarini anglash orqali yangi xulq-atvor shakllarini o‘rganishlari mumkin. Ushbu nazariya Tarbiya fanida o‘qituvchining shaxsiy namunasidan foydalanishning ilmiy asoslarini tushuntiradi. Demak, o‘qituvchining halollik, adolat, mas’uliyat va hurmat kabi fazilatlarni amalda namoyon etishi o‘quvchilarning ushbu qadriyatlarni anglashiga ko‘maklashadi. 2026-yilda e’lon qilingan o‘qituvchining xulq-atvor namunasi haqidagi tizimli adabiyotlar sharhida 2015–2024-yillarda chop etilgan tadqiqotlar tahlil qilingan. Unda o‘qituvchining shaxsiy namunasi uchta muhim yo‘nalish — axloqiy fazilatlar, pedagogik mahorat va o‘quvchilar bilan samarali munosabatlar orqali namoyon bo‘lishi qayd etilgan. Bu natijalar Tarbiya fani o‘qituvchisining kasbiy bilimlari bilan bir qatorda axloqiy mas’uliyati va muloqot madaniyatini ham rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, pedagogik mahorat darsni mazmunli tashkil etish, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, muammoli vaziyatlarda asosli qaror qabul qilish hamda samarali pedagogik muloqotni yo‘lga qo‘yishda muhim ahamiyat kasb etadi. O‘qituvchining o‘quvchilarga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi, ularning fikrlarini tinglashi va adolatli baholashi ta’lim muhitida o‘zaro ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, Tarbiya darslarida hayotiy vaziyatlar tahlili, munozara, rolli o‘yinlar va muammoli topshiriqlardan foydalanish o‘quvchilarga axloqiy tanlovlarni anglash, o‘z fikrlarini asoslash va ijtimoiy mas’uliyatni tushunish imkonini beradi. Bunday metodlarning samaradorligi ularning aniq maqsad asosida tanlanishi, o‘quvchilarning faol ishtiroki va o‘qituvchining pedagogik mahoratiga bog‘liq.

Tadqiqotning nazariy tahlili asosida quyidagi natijalar umumlashtirildi: 1. Pedagogik mahorat Tarbiya fanining mazmunini o‘quvchilarga tushunarli yetkazish va tarbiyaviy faoliyatni maqsadli tashkil etishning muhim shartidir. 2. Shaxsiy namuna axloqiy qadriyatlarni amaliy xatti-harakatlar orqali namoyon etish va o‘quvchilarda ijobiy xulq-atvorni shakllantirishga ko‘maklashadi. 3. Pedagogik muloqot madaniyati o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi ishonch, hurmat va hamkorlikni rivojlantiradi.

Umuman olganda, Tarbiya fanini o‘qitish samaradorligini oshirish uchun pedagogik mahorat, shaxsiy namuna va zamonaviy ta’lim metodlarini o‘zaro uyg‘unlashtirish zarur. Shu bilan birga, ushbu xulosalar nazariy manbalar tahliliga asoslangan bo‘lib, ularning muayyan ta’lim muassasasidagi amaliy samaradorligini aniqlash uchun empirik tadqiqotlar o‘tkazish talab etiladi.

**XULOSA VA TAKLIFLAR**

Olib borilgan nazariy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, Tarbiya fanini o‘qitishda pedagogik mahorat va o‘qituvchining shaxsiy namunasi o‘quvchilarning ma’naviyaxloqiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. O‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi, muomala madaniyati, adolatli munosabati va axloqiy fazilatlari tarbiyaviy jarayonning mazmuni hamda samaradorligiga ta’sir ko‘rsatuvchi muhim omillardir. Albert Banduraning ijtimoiy o‘rganish nazariyasi ham inson xulqatvorining shakllanishida kuzatish va namuna olish mexanizmlarining ahamiyatini asoslaydi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, Tarbiya fanini o‘qitish sifatini oshirish va o‘qituvchilarning kasbiy faoliyatini takomillashtirish yuzasidan quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Pedagogik mahoratni rivojlantirish: Tarbiya fani o‘qituvchilari uchun muntazam malaka oshirish kurslari, seminarlar va amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish. 2. Shaxsiy namuna tamoyilini mustahkamlash: o‘qituvchilarning halollik, adolat, mas’uliyat va hurmat kabi fazilatlarni kundalik faoliyatida namoyon etishiga e’tibor qaratish.

3. Zamonaviy pedagogik metodlarni joriy etish: darslarda munozara, muammoli vaziyatlar tahlili, rolli o‘yinlar va interfaol topshiriqlardan maqsadli foydalanish. 4. Pedagogik muloqotni takomillashtirish: o‘quvchilarning fikrini hurmat qilish, individual xususiyatlarini hisobga olish va o‘zaro ishonchga asoslangan ta’lim muhitini yaratish.

5. Oila va ta’lim muassasasi hamkorligini kuchaytirish: o‘quvchilarda ijobiy axloqiy fazilatlarni shakllantirish maqsadida ota-onalar va pedagoglar hamkorligini rivojlantirish.

Xulosa qilib aytganda, Tarbiya fanini samarali o‘qitish o‘qituvchining bilim va kasbiy mahorati bilangina cheklanmay, uning shaxsiy fazilatlari hamda tarbiyaviy faoliyatidagi

izchillikni ham talab etadi. Pedagogik mahorat va shaxsiy namunaning uyg‘unligi yosh avlodda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat, ijtimoiy mas’uliyat va mustaqil fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur yo‘nalishda tizimli ish olib borish ta’lim-tarbiya sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
2. Bandura A. Social Learning Theory. Englewood Cliffs, New Jersey:

Prentice Hall, 1977.

3. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son.
4. O‘zbekiston Respublikasining “Pedagogning maqomi to‘g‘risida”gi Qonuni.

2024-yil 1-fevral, O‘RQ-901-son.

5. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat yengilmas kuch. Toshkent:

Ma’naviyat, 2008.

6. Hasanboyev J. va boshq. Pedagogika. Toshkent: Fan va texnologiya, 2011.

7. Mavlonova R. va boshq. Pedagogika nazariyasi va tarixi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2010.

8. Salomova G. Abdulla Avloniyning “Turkiy Guliston yoxud axloq” asarining ahamiyati // Science and Innovation. 2023. 1-jild, 16-son. B. 140– 142.
9. O‘zbekiston Respublikasi. Umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standarti va tegishli o‘quv dasturlari. Amaldagi tahrir.